

Svérázný zvyk - umrlčí prkna

Ojedinelý zvyk, nikde jinde v českých zemích neužívaný, bylo stavění umrlčích prken. Naopak velmi rozšířený je tento obyčej ve většině německých horských vsích a některých českých v oblasti Šumavy. Těžký život zapříčiňoval, že lidé umírali poměrně záhy. Mnoho rodin postihlo neštěstí v podobě úmrtí muže při práci v lese nebo při svážení dřeva, mladé ženy umíraly na popáleniny způsobené při sušení lnu nebo umíraly při porodu. Pokud někdo umíral doma, bylo

zvykem ho položit na slámník, neboť v peřinách se prý umíralo těžce. Zemřelému se zatlačily oči, ještě než vychladl se oblékl do svátečního oděvu a podvázala se mu šátkem brada, aby měl zavřená ústa. Nebožtík se kladl na prkno mezi dvěma židlemi obličejem ke dveřím, ruce se zkřížily a svázaly růzencem. Zároveň se zapalovaly svíčky hromničky a otvíralo se okno, to aby mohla duše zemřelého odletět do nebe. Svítilí svíčky uprostřed noci lákaly často až do světnice sovy a sýčky, kteří svou mystickou přítomností dokreslovali atmosféru, a proto jsou tyto noční ptáci spojováni se smrtí. Nebožtík byl vystaven ve světnici, kde se s ním mohli rozloučit sousedé. Pokud někdo zemřel za kruté zimy, kdy se nedalo pohřbívat do země, byl i s prknem odstěhován do nejchladnější místnosti, kde počkal až mrazy povolí, častokrát až do jara.

Každý hospodář měl doma u stodoly vyrovnaná prkna do zásoby. Přístup ke smrti byl dříve přirozený a lidé ji brali jako samozřejmou součást svého života. Všude kolem sebe ji viděli dost, a proto si také uvědomovali, že může přijít kdykoli a potkat kohokoli. Pokud někdo zemřel, prkno od stodoly se vzalo, položilo mezi židle a na něj zesnulý.

S prknem se v jednotlivých oblastech Šumavy nakládalo různě. Tak například na usedlostech v oblasti Kašperských Hor měli jedno nebo i několik prken, se kterými se nakládalo jako s máry. Naopak v oblasti Vimperka (Winterberg) se prkno neschovávalo pro dalšího mrtvého, ale i s případnou slámou, na které mrtvý ležel, se spálilo. Důvod k pálení těchto věcí, se kterými byl nebožtík v kontaktu, je nutné hledat v období velkých morových ran, které se ani tomuto bohem zapomenutému kraji nevyhnuly. Nejčastější užití prkna však bylo jako pomníčku zemřelého. Chudí lidé si umrlčí prkna zdobili sami vyrytím tří křížků. Častěji se však výzdoba prkna svěřila truhláři, ke kterému se prkno odnášelo ihned po pohřbu. U truhláře však mohlo ležet i několik měsíců, neboť ten si tuto práci schovával na období, kdy bude moci pracovat na několika prknech najednou. Pokud však někdo z rodiny zemřel v tomto období, došlo se pro nedodělané prkno k truhláři a po pohřbu se mu opět odneslo. Truhláři na ohoblované prkno nejčastěji psali verše, modlitby, nápisy i datum

úmrtí, často zobrazovaným symbolem byly tři křížky, zlomená svíce, Kristus na kříži, lebka s hnáty. Méně časté motivy byly andělé, Boží oko, ratolest aj. Kolem nápisu se přitloukal rámeček ze slabých lišt a okraje prkna se profilovaly do různých jednoduchých ornamentů. Umrlčí prkna se pak umísťovala u kapliček a křížů podél cest, někdy se přibíjela hřeby přímo do stěny kapličky, jindy se stavěla na kraje lesů a podél cest vedoucích do kostela. **Umrlčí prkna od Kochánova** Často se též přibíjela přímo na kmeny stromů, jako tomu bylo na silném smrku u Nýrska, kde bylo šest prken ve dvou řadách nad sebou. Pokud šel někdo kolem těchto prken a zemřelého znal, věnoval mu tichou vzpomínku a případnou modlitbu.

Prknům na nichž ležel nebožtík se přisuzovaly zvláštní vlastnosti. V jednom starém vyprávění z oblasti Rejstějna se hovoří o nesvědomitém truhláři, který z umrlčího prkna nedopatřením zhotovil vál na nudle pro nevěstu do její výbavy. Když se však nevěsta poprvé rozhodla vál použít, ten jí spadl na zem a když se ho snažila zvednout, nemohla ho unést a všechny nudle okolo něj začaly skákat a hopsat. Truhlář byl pak nucen vzít vál zpět a více již nedostal jinou práci a z kraje se odstěhoval. O jiném truhláři se vypráví, že z prken, která prý dokonce ukradl od cesty, vyrobil postel. Kdokoli si pak do té postele lehl, zjevil se mu prý zemřelý, jemuž bylo prkno původně věnováno.

Zachovalá původní umrlčí prkna lze na původním místě spatřit již jen například u kapličky zasvěcené sv. Barboře a sv. Antonínovi, která byla vystavěna pro účely pohřbů dělníků - "barabů", kteří zahynuli při stavbě tunelu z Brčálníku na Špičák u Železné Rudy. Další dvě

Prkna od Železné Rudy méně zdobná prkna, která stojí na původním místě, lze spatřit u cesty z Kochánova u Hartmanic k samotě Sova. Tato dvě prkna pocházejí z roku 1936 a 1939 a jsou posledními, která na české straně Šumavy, z mnoha původně v terénu osazených, zůstala. Ten, kdo chce spatřit skutečně zdobná a zachovalá prkna se musí vypravit na bavorskou stranu Šumavy, kde stojí na mnoha místech u křížků, kapliček, na krajích lesů a pod starými stromy u samot.

Napsal: [Marcel Potužák](#)